Problema funcționalității incintei fortificate de la Stolniceni (Hâncești, Republica Moldova)

The Functionality Aspect of the Fortified Precinct from Stolniceni (Hâncești, Republic of Moldova)

Rodica Ursu-Naniu
Andrei Corobcean

Cuvinte-cheie: fortificație, epoca fierului, necropolă, practici de cult, așezare.

Rezumat: Investigarea științifică a sitului de epocă a fierului de la Stolniceni, raionul Hâncești, Republica Moldova, a lăsat deschisă, în cele peste două decenii de săpături, problema funcționalității acestuia, în condițiile în care artefactele descoperite au generat ipoteze aparent controversate. În linii mari, părerile oscilau între recunoașterea unei succesiuni funcționale așezare – fortificație – necropolă (sau așezare – necropolă fortificată) și ideea unei necropole fortificate *ab initio*. Ultimele cercetări, însă, lasă deschisă și ipoteza unei „incinte sacre", în care periodic se desfășurau ritualuri cultice, din care nu se exclud sacrificiile umane și cele de animale.

Keywords: fortification, Iron Age, necropolis, worship, settlement.

Abstract: The scientific investigation of the Stolniceni site, Hâncești County, Republic of Moldova, belonging to the Iron Age, did not reveal, within more the two decades of research, the aspect of its functionality, as the discovered artifacts had, apparently, generated controversial hypotheses. Overall, the opinions consisted either in the recognition of a successive functionality settlement – fortification – necropolis (or settlement – fortified necropolis), or of a fortified necropolis *ab initio*. The last researches, though, raise a new hypothesis of a sacred "precinct" in which, periodically cultic rituals took places, where, most likely, animal and human sacrifices took place.

Investigarea științifică a sitului de epocă a fierului de la Stolniceni, raionul Hâncești, Republica Moldova (fig. 1, 2) a lăsat deschisă, în cele peste două decenii de săpături, problema funcționalității acestuia, în condițiile în care artefactele descoperite au generat ipoteze aparent controversate. Pentru o mai bună înțelegere a problemei, menționăm faptul că incinta cu o suprafață de cca 5,4 ha era prevăzuta, din trei părți, cu o linie defensivă (fig. 3), alcătuită din două valuri de pământ și, respectiv, două șanțuri adiacente (fig. 4, 5). În interior au fost semnalate în jur de 20 de movile (fig. 6), mai mult sau mai puțin aplatizate, cărora, inițial, li s-au atribuit un caracter strict funerar.

The scientific investigation of the Stolniceni site, Hâncești County, Republic of Moldova (fig. 1, 2), belonging to the Iron Age, did not cover, within more that two decades of research, the aspect of its functionality, as the discovered artifacts had, apparently, generated controversial hypotheses. In order to have a better understanding of this issue, we mention the fact that the precinct, with the surface of about 5.4 ha was endowed on three sides with a defensive line (fig. 3), comprising two earthen walls and respectively, two adjacent ditches (fig. 4, 5). Inside of it, there were signaled about 20 mounds (fig. 6), more or less flattened, to whom, initially, a strictly funerary character had been assigned.

Fig. 1. Stolniceni „Cetate". Amplasarea geografică.
Fig. 1. Stolniceni "Cetate". Geographical position of the site.

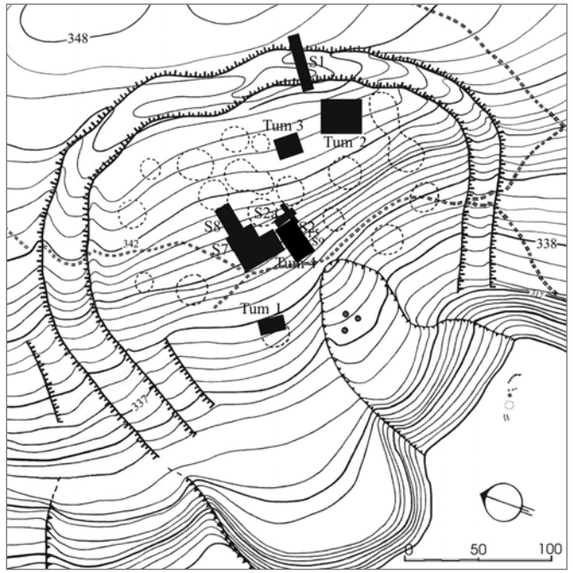
Fig. 2. Stolniceni „Cetate". Localizarea sitului. Imagine *Google Earth*.
Fig. 2. Stolniceni "Cetate". The localization of site. Source: *Google Earth*.

Fig. 3. Stolniceni „Cetate". Configurația incintei fortificate.
Fig. 3. Stolniceni "Cetate". Configurarion of the inside fortification.

Fig. 4. Stolniceni „Cetate". Sistemul defensiv. Vedere din afara incintei.
Fig. 4. Stolniceni "Cetate". The defensive system. View from outside the enclosure.

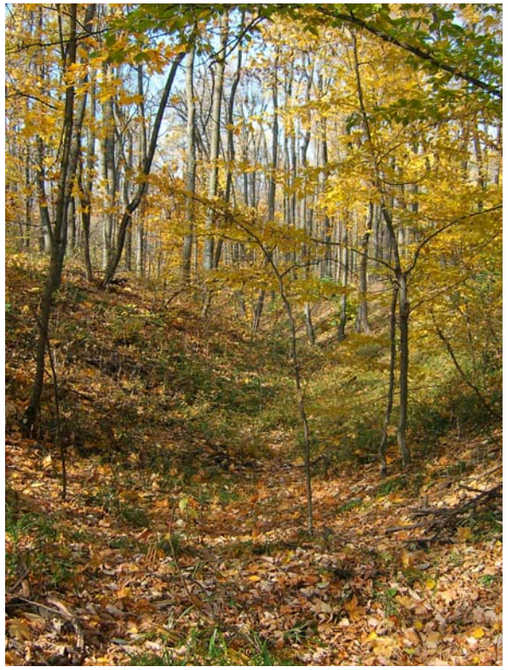

Fig. 5. Stolniceni „Cetate". Sistemul defensiv. Vedere din şanţ.
Fig. 5. Stolniceni "Cetate". The defensive system. View from the ditch.

Fig. 6. Stolniceni „Cetate". Schiţa topografică şi planul general al săpăturilor.
Fig. 6. Stolniceni "Cetate". Topographic sketch and general plan of excavations.

Istoricul descoperirilor vs istoricul interpretărilor

Amenajări funerare

Deşi cunoscut încă din anii '20 ai secolului trecut[1], primele săpături arheologice sistematice în situl de la Stolniceni demarează abia în anii 90, sub conducerea lui T. Arnăut şi V. Sîrbu, care au sesizat, pe baza observaţiile cercetărilor din interiorul incintei şi a secţionării sistemului defensiv, multifuncţionalitatea succesivă a incintei. Astfel, au fost emise câteva versiuni privind funcţionalitatea, în timp, a sitului. În linii generale, ipotezele enunţate constau fie în recunoaşterea unei succesiuni funcţionale *aşezare – fortificaţie – necropolă* sau *aşezare – necropolă fortificată*, fie în accepţiunea existenţei concomitente a unei fortificaţii cu necropolă în incintă sau a unei necropole fortificate *ab initio* (Sîrbu, Arnăut 1995, 384). Prezenţa movilelor pe întreaga suprafaţă a sitului, precum şi presupunerea privind caracterul lor strict funerar, în lipsa unor alţi indicii (urme de construcţii nefunerare, individuale sau publice) a înclinat balanţa spre atribuirea caracterului de incintă funerară. În raportul de săpături din anul 2002, T. Arnăut avansează ideea unei „incinte sacre" (Arnăut 2004), lărgind, astfel, perspectiva interpretării

[1] Primele cercetări de suprafaţă şi sondaje au fost realizate în anii 1929 şi 1933, de către P. Constantinescu-Iaşi şi Şt. Ciobanu, care au întreprins primele măsurători şi prima săpătură în unul din tumulii din incintă, descoperind fragmente de ceramică rudimentară, locală şi ceramică de lux, grecească. După cel de-al Doilea Război Mondial, în anul 1946, G.D. Smirnov a efectuat două sondaje în incintă, materialul ceramic descoperit fiind atribuit, eronat, culturii scitice. În 1950 cercetările au fost continuate de către G.B. Fedorov, fiind realizată prima schiţă topografică a sitului. Totodată, în afară de materialul ceramic, a fost semnalată prezenţa unor depuneri de oseminte umane.

History of the research, vs. the history of the interpretations

Funerary fittings

Even if well known beginning with the second decade of the past century[1], the first systematic excavations in the site from Stolniceni were started just in the `90s, under the coordination of T. Arnăut and V. Sîrbu, who had observed, based upon the research carried out inside he precinct and of the cross-sectioning of the defensive system, the succesive multifunctionality of this objective. Thus, few hypotheses were issued in this regard. In general lines, these consisted either in the recognition of a successive functionality *settlement – fortification – necropolis* or *settlement – fortified necropolis*, or in accepting the concomitant existance of a fortification with necropolis inside the precinct, or of a fortified necropolis *ab initio* (Sîrbu, Arnăut 1995, 384). The presence of the mounds distributed on the entire surface of the site, as well as the supposition regarding their strict funerary character, when lacking other hints (traces of non-funerary individual, or public constructions) had inclined the researchers to consider it a funerary precinct. In the excavation report since 2002, T. Arnăut had advanced the idea of a "sacred precinct" (Arnăut 2004), thus being enlarged the perspective upon the interpretation about the functionality

[1] The first surface surveys and soundings were done in 1929 and 1933, by P. Constantinescu-Iaşi and Şt. Ciobanu, who took the first measurements and carried out the first excavation in one of the tumuli from the precinct, which resulted in a local rudimentary fragmentary ceramics, as well as a luxury Greek one. After the World War II, in 1946, G.D. Smirnov made two soundings in this precinct, the discovered ceramics being wrongly assigned to the Scythian culture. In 1950, the research was continued by G.B. Fedorov, when the first topographic sketch of the site was conceived. Moreover, besides the ceramic material, the deposition of some human bones was also signaled.

Fig. 7. Stolniceni „Cetate". Morminte și vetre (de cult?) din Tumulul 3.
Fig. 7. Stolniceni "Cetate". Tombs and cubes (of cult?) of Tumulus 3.

Fig. 8. Stolniceni „Cetate". Morminte din Tumulul 4.
Fig. 8. Stolniceni "Cetate". The Tombs of Tumulus 4.

funcționalității monumentului și excluzând ipotezele anterioare. Acest raționament se baza pe descoperirea exclusivă a amenajărilor funerare tumulare, iar vetrele identificate în cadrul acestora erau relaționate logic cu natura funerară a complexelor (fig. 7, 8).

Lipsa unor complexe de altă natură decât cea funerară a lăsat, până de curând, suspendată ipoteza funcționalității unei așezări, anterioare sau contemporane necropolei (Arnăut, Ursu-Naniu 2011, 288). Lucrurile s-au schimbat radical, însă, grație materialelor care au ieșit la iveală în urma săpăturilor din anii 2013-2014. Astfel, pe lângă descoperirile cu caracter funerar, identificate atât sub tumuli, cât și în spațiul extratumular, au fost identificate și complexe cu un clar caracter nonfunerar, care ar putea reprezenta urme de locuințe.

of this monument and being excluded the previous hypotheses. This reasoning was based upon the exclusive discovery of the funerary tumular fittings, while the hearths identified inside them were logically connected with the funerary functionality of the complexes (fig. 7, 8).

The lack of complexes of another nature, besides the funerary ones had left suspended, until recently, the hypothesis regarding the functionality of the precinct as a settlement prior, or contemporary with the necropolis (Arnăut, Ursu-Naniu 2011, 288). Things had radically changed, grace to the materials which were revealed during the excavations in the years of 2013-2014. Thus, besides the discoveries with a funerary character, identified both under the tumuli and in the extra-tumular space, other complexes without funerary character were identified, which could possibly represent traces of dwellings.

Complexe nefunerare

Aflată în afara structurilor tumulare, *Construcția 1/2013* (fig. 14) a fost descoperită la adâncimea de 25-30 cm de la suprafața actuală de călcare. Conturul ruinelor construcției descrie o formă neregulată, aproape rectangulară, dimensiunile căreia nu depășesc 6,0×2,80 m. Complexul alcătuiește o aglomerație compactă de lut ars în amestec cu fragmente ceramice, fragmente de lemn carbonizat și oase. Materialul ceramic de o factură locală getică se asociază cu mulțimea fragmentelor provenite de la vase de factură grecească. Acestea din urmă sunt în special mai numeroase și concentrate în partea de est a construcției. În secțiune, construcția prezintă un strat, pe alocuri mai concentrat, de fragmente de lut ars, având grosimea de până la 15-20 cm.

În extremitatea de vest și partea centrală a aglomerației formate de ruinele construcției au fost depistate două structuri mai compacte, care convențional pot fi considerate ruine de vetre ori platformă (podea) puternic arse. Acestea prezintă o crustă cu grosimi variabile între 5-10 cm, care suprapune sol puternic vitrificat.

Non-funerary complexes

Situated outside the tumular structures, the *Construction no. 1/2013* (fig. 14) was found at the depth of 25-30 cm from the recent walking level. The outline of the construction ruins displayed an irregular, almost rectangular form, whose dimensions didn't go over 6.0×2.8 m. This complex apeared as a compact agglomeration of burnt clay mixed with ceramic fragments, charred wood and bones. The ceramic materials made in a local, Getic manner, was associated with a lot of fragments coming from Greek vessels. The latter ones, were much numerous and concentrated in the Eastern side of the construction. In cross-section, the construction had a layer, at places, more concentrated, of burnt clay fragments, with a thickness of up to 15-20 cm.

In the Western extremity and the central part of the agglomeration created by the ruins of the construction, two more compact structures were identified, which, conventionally, could be considered strongly burnt remains of hearths, or of a platform (floor). These had a crust with variable thickness, between 5-10 cm, which overlapped a strongly vitrified layer of earth.

Fig. 9. Stolniceni "Cetate". The Agglomeration of human skeletons and animal bones. The Ag-glomeration 1/2015.
Fig. 9. Stolniceni "Cetate". The Agglomeration of human skeletons and animal bones. The Ag-glomeration 1/2015.

Fig. 10. Stolniceni „Cetate". Aglomerație de schelete umane și oase de animale. Mormântul 1.
Fig. 10. Stolniceni "Cetate". The Agglomeration of human skeletons and animal bones. Tomb 1.

Fig. 11. Stolniceni „Cetate". Aglomerație de schelete umane și oase de animale. Mormântul 1 și 5. Secvență.
Fig. 11. Stolniceni "Cetate". The Agglomeration of human skeletons and animal bones. Tomb 1 and 5. Sequence

Fig. 12. Stolniceni „Cetate". Amenajare de cult? Aglomerația 1/2014.
Fig. 12. Stolniceni "Cetate". Ritual deposition? The Agglomeration 1/2014.

Un alt complex, *Aglomerația 2/2014* (fig. 15), descoperit la adâncimea de 50-60 cm de la suprafața actuală de călcare, s-a conturat printr-o aglomerație întinsă pe o suprafață totală de 6,6×5,3 m. Aglomerația are o formă neregulată, fiind vorba despre o construcție puternic deranjată de lucrările de plantaj sau de alte lucrări.

Another complex, *Construction no. 2/2014* (fig. 15), discovered at the depth of 50-60 cm from the recent walking level, was outlined by an agglomeration distributed on a total surface of 6.6×5.3 m. This had also an irregular form, being a construction that was strongly disturbed by the tillage works and other interventions. The entire surface

Fig. 13. Stolniceni „Cetate". Amenajare de cult? Aglomerația 1/2014. Secvență.
Fig. 13. Stolniceni "Cetate". Ritual deposition? The Agglomeration 1/2014. Sequence

Fig. 14. Stolniceni „Cetate". Locuință? Construcția 1/2013.
Fig. 14. Stolniceni "Cetate". Housing construction? Construction 1/2013.

Toată suprafața este alcătuită din fragmente de lut ars, cenușă, fragmente de ceramică şi oase.

Este interesant de urmărit corelarea acestui complex cu Aglomerația 1/2014 (fig. 12), alcătuită din fragmente de lut ars, cu urme de netezire pe ele, fragmente ceramice şi oase, răspândite pe o suprafață de 4,8×2,3 m. Două observații se impun aici:

1) depunerea unor vase cu gura în jos, altele fiind depuse cu gura în sus (fig. 13);

2) amplasarea aglomerației în vecinătatea Tumulul IV (fig. 8).

was made of fragmentary burnt clay, ashes, ceramic fragments and bones.

It is interesting to note the correlation of this complex with *Agglomeration no. 1/2014* (fig. 12), comprising fragmentary burnt clay, bearing traces of polishing, ceramic fragments and bones, all disseminated on a surface of 4.8×2.3 m. Here, we have two observations:

1) deposition of some vessels mouth down, while others were mouth up (fig. 13);

2) location of the agglomeration in the proximity of the Tumulus IV (fig. 8).

Fig. 15. Stolniceni „Cetate". Locuință? Construcția 1/2014.
Fig. 15. Stolniceni "Cetate". Housing construction? Construction 1/2014.

Aceste observații nu exclud ideea unei amenajări intenționate, legată de contextul funerar, dar care, datorită adâncimii mici la care se afla, a fost distrusă. În ceea ce privește *Aglomerația 2/2014*, aceasta a fost descoperită la o adâncime relativ mai mare şi poate

These observations do not exclude the idea of an intentionate fitting, connected with the funerary complex but, which was distroyed, due to the small depth where it was placed. As concerns the *Agglomeration no. 2/2014*, this was discovered at a relatively big depth and could

reprezenta ruinele unei construcții (de cult? locative?) anterioare amenajărilor funerare. În partea de sud aceasta păstra urmele unei platforme compacte de lut ars (posibil, vatră), iar în partea de est, sub ruine, urmele unei gropi menajere.

Descoperirea urmelor de construcții, interpretate inițial drept complexe de locuit, au determinat reconsiderarea ideii privind caracterul exclusiv funerar al sitului. Ambele construcții, precum și diferența stratigrafică dintre *Aglomerația 1* și *Aglomerația 2* (campania de săpături 2014) probează în sprijinul ipotezei privind caracterul diferit, din punct de vedere, funcțional al incintei, în cel puțin două dintre fazele ei de existență: spațiu de locuit și spațiu funerar sau cultual (Ursu-Naniu, Corobcean 2014, 388-389). Ambele „etape" se încadrează în același orizont cronologic (conform artefactelor descoperite, din care ceramicii ii revine rolul cel mai important), sugerând faptul că transformarea respectivă s-a desfășurat într-un timp relativ scurt și, probabil, în cadrul aceleași comunități etno-culturale. Este relevant și faptul că niciunul dintre complexele de habitat nu este întretăiat de vreun complex cu caracter funerar. Totuși, cercetările arheologice din ultimii doi ani au scos în evidență un număr din ce in ce mai mare de depuneri cu caracter ritualic, lucru care ne face să fim precauți în a trasa o delimitare funcțională categorică între *așezare, loc de cult* sau *necropolă/spațiu funerar*.

represent the remains of a construction (cultic? dwelling?) that preceded the funerary fittings. In its Southern side, this had preserved the traces of a compact platform made of burnt clay (possibly a hearth) while on its Eastern side, the traces of a domestic pit were detected.

The discovery of constructions traces, initially interpreted as habitation complexes, had determined the reconsidering of the idea regarding the exclusively funerary character of this site. Both constructions, as well as the stratigraphic difference between the *Agglomeration no. 1* and *Agglomeration no. 2* (in the archaeological campaign of 2014) had documented the hypothesis about the different character, functionally speaking, of the precinct, in at least to of its existence phases, being habitation space and funerary, or cultic space (Ursu-Naniu, Corobcean 2014, 388-389). Both "stages" belonged to the same chronological horizon (considering the discovered artifacts, of which the ceramics had the most important weight), thus suggesting the fact that the respective transformation took place within a rather short time and, probably, within the same ethno-cultural community. It is also relevant the idea that none of the habitation complexes was cross-cut by a funerary complex. Still, the archaeological investigations carried out in the past two years had emphasized an increasing number of ritual depositions. This made us be precautious about a firm functional delimitation between settlement, cultic place and necropolis/funerary space.

Amenajări cu caracter cultual

O aglomerație de schelete și oase izolate umane, oase de animale, lut ars și ceramică a fost descoperită în anul 2015. Aglomerația avea dimensiunile de 2,4 m pe linia S-N și 2,2 m pe linia E-V, având grosimea în secțiune până la 40 cm. Aceasta era alcătuită din schelete umane, dintre care unele suprapuse, cu stare de conservare diferită (fig. 9). Unele părți ale osemintelor umane poartă urmă de arsură puternică. În special, este vorba despre starea calcinată a unui cap de tibie. Oasele umane, majoritatea fără conexiune anatomică, erau răvășite și amestecate cu oase de animale, fragmente de lut ars și fragmente ceramice. În aglomerație au putut fi identificate cinci schelete umane (morminte), dintre care trei se suprapuneau (fig. 10, 11).

Mormântul 1 (fig. 10) a fost descoperit la adâncimile cuprinse între 50 cm (craniul) și 85 cm (tibia), în caroul A4 și parțial A5, la distanța de 84 cm de latura de est și 2,9 m de la latura de nord a secțiunii. Scheletul este bine păstrat, depus în poziție pe spate cu picioarele îndoite și mâinile depuse pe abdomen. Capul și picioarele sunt aplecate pe partea stângă. Orientarea scheletului este pe axa N-S, cu capul spre nord. Observațiile preliminare au stabilit sexul feminin al scheletului, fiind vorba de un individ adult. Lungimea estimativă a acestuia este de aproximativ 1,8 m. Printre și deasupra oasele scheletului au fost recuperate fragmente ceramice, dintre care unul provenind de la un vas cu profil arcuit, cu proeminență mică sub margine, care era depus chiar pe oasele craniului. Sub craniu au fost identificate fragmente de lut ars. De

Cultic fittings

An agglomeration with skeletons and single human and animal bones, burnt clay and ceramics was unearthed in 2015. This agglomeration had the dimensions of 2.4 on the S-N line and 2.2 m on the E-V one, with a thickness in cross-section of up to 40 cm. It contained human skeletons, some of them being overlapped, and they were in a various preservation condition (fig. 9). Some parts of the human remains bore strong traces of burning. We refer here, especially, to the charred state of a tibial end. The human bones, most of them without an anatomical connection, were disturbed and mixed with animal bones, fragments of burnt clay and ceramic fragments. In the agglomeration, five human skeletons (burials) could be found. Of them, three overlapped each other (fig. 10, 11).

Burial no. 1 (fig. 10) was unearthed at the depths between 50 cm (the skull) and 85 cm (tibia), in the square A4 and partly in A5, at a distance of 84 cm from the Eastern side and 2.9 m from the Northern one of the cross-section. The skeleton was preserved in good conditions, in a supine position, with bent knees and hands placed on its abdomen. The head and legs were turned to the left. The orientation of the skeleton, is N-S. The preliminary observations had established the female sex of this individual, which was of adult age. Its stature was estimated on the long bones at about 1.8 m. Among and above the bones of the skeleton there were ceramic fragments, one of them coming from a vessel with an arched, profile and a small protuberance under its rim. This was placed right upon the skull bones. Under the skull there were fragments of burnt clay. As a matter of fact, such fragments of burnt clay were also

altfel, fragmentele de lut ars au fost observate între scheletele M1, M5 şi M6, care se suprapuneau.

Mormântul 3 a fost surprins cu 30 cm mai la sud de M1, la adâncimea de 95 cm. Resturile scheletului puternic deranjat aparţin unui copil. Starea scheletului nu permite estimarea mai multor caracteristici, fiind păstrate doar mandibula, părţi ale toracelui, oaselor membrelor şi ale coloanei vertebrale. Nu se poate decât presupune că defunctul a fost depus în poziţie chircită pe dreapta, orientat V-E, cu capul spre est.

Mormântul 4 este situat mai la sud de M3, la o adâncime cuprinsă între 1,10-1,15 m. Acesta prezintă câteva fragmente de oase umane fără conexiune anatomică, acestea provenind de la mandibulă, oase ale membrelor şi ale toracelui. Printre ele se regăsesc oase de animale, în special de cal. Probabil scheletul aparţinea unui individ adult. Starea răvăşită şi fragmentară nu permite anumite precizări, chiar şi aproximative, asupra poziţiei şi orientării.

Mormântul 5 a fost identificat chiar sub M1, fiind suprapus parţial de ultimul (fig. 11). Craniul, depistat la adâncimea de 90 cm, era situat sub zona toracală a coloanei vertebrale a scheletului din M1. Între cele două schelete au fost sesizate fragmente de lipitură, fapt care poate exprima prezenţa unui strat de lut care le separa. Scheletul, care aparţinea unui individ adult de sex masculin, era distrus, fiind bine păstrat doar craniul. Resturile de schelet permit presupunerea unei poziţii chircite şi o orientare estimativă pe axa NE-SV. Printre oase au mai descoperite fragmente de ceramică

present between the skeletons M1, M5 and M6, which overlapped each other.

Burial no. 3 was found 30 cm away to the South from M1, at the depth of 95 cm. The remains of a strongly disturbed skeleton belonged to a child. The state of the individual did not allow the detailed study, as just the mandible, parts of the thorax, limbs and spine were preserved. It was assumed that the deceased was placed in a flexed position on its right side, having an E-V orientation.

Burial no. 4 was situated even more to the South from M3, at a depth of 1.10-1.15 m. This was represented just by several human bones, without anatomical connection. They came from the mandible, long bones and thorax. Among them, there were also animal bones, especially comming from a horse. The skeleton had probably belonged to an adult individual. Its disturbed and fragmentary condition do not allow some deductions, even approximated ones, about its position and orientation.

Burial no. 5 was identified right under M1, which partly overlapped it (fig. 11). The skull, found at the depth of 90 cm, was situated under the dorsal part of the spine of the skeleton in M1. Between these two individuals there were fragments of sticking plaster, a fact that could express the presence of a clay layer that separated them. The skeleton, which belonged to an adult male, was destroyed, just its skull being well preserved. The remains of this individual allowed us to assume its flexed position, with an estimated orientation of NE-SV. Among the bones there were also fragments of pottery and sticking plaster, which served, most probably, at the separation of this deceased from the one in M6, upon which it was overlapped.

şi de lipitură, care a servit, probabil, la separarea defunctului de cel din M6, pe care îl suprapune.

Mormântul 6 este suprapus de M5, fragmentele craniului fiind descoperite la adâncimea de 92 cm. Observaţiile preliminare au stabilit că este vorba de o depunere a unui copil. Scheletul este distrus, probabil sub presiunea depunerilor ulterioare, deşi resturile acestuia sugerează o conexiune anatomică iniţială. Acesta a păstrat doar fragmente ale calotei craniene, oase ale toracelui şi membrelor. Judecând după resturile scheletului se presupune poziţia chircită şi orientarea NE-SV, aceeaşi ca şi în cazul M6.

Observaţiile noastre privind depunerea scheletelor vizează, în primul rând, suprapunerea celor trei schelete umane (M1, M5 şi M6) şi separarea lor printr-un strat de lipitură, aşa cum sugerează fragmentele de lut ars găsite între ele. Se pare că depunerea lor a fost succesivă, fiind realizată la o mică distanţă de timp, cel mai probabil, în cadrul unei tradiţii de cult marcată de ritualuri periodice.

O situaţie similară a fost identificată şi în campania anului 2016, când a fost descoperită o altă suprapunere de schelete umane, precum şi o impresionantă aglomeraţie mixtă de oase umane şi animale.

Ipoteze de lucru

Descoperirile din ultimele campanii de săpături ne relevă o situaţie nouă şi, respectiv, o nouă perspectivă asupra problemei funcţionalităţii incintei.

Burial no. 6 was overlapped by M5, the fragments of its skull being found at the depth of 92 cm. The preliminary observations had established that this was a child deposition. The skeleton was destroyed, probably under the pressure of the prior depositions, even if its remains suggested an initial anatomical connection. Of this individual, just fragments from the cranial vault, bones of the thorax and limbs were preserved. Judging by its remains, it was assumed its flexed position and its NE-SV orientation, the same like in the case of M6.

Our observations regarding the position of these skeletons was mostly focused upon the overlapping of the three skeletons (M1, M5 and M6), as well as their separation by using a layer of sticking plaster, as suggested by the burnt clay fragments found amongst them. Seemingly, their deposition was a successive one, being done within a rather short time, most probably during a cultic tradition that was marked by periodical rituals.

A similar situation was encountered also in the campaign of 2016, when other overlapped skeletons were found, as well as an impressive agglomeration, containing a mixture of human and animal bones.

Working hypotheses

The finds of the past excavation campaigns had reveals a situation which is new to us, and, respectively, a new perspective upon the matter of the functionality for this precinct. The investigated agglomerations, characterized by an impressive volume of human and animal bones, without other goods, would suggest the existence of some cultic

Aglomerațiile cercetate, caracterizate printr-un volum impresionant de oase umane şi de animale, fără inventar, ar sugera existența unor complexe cultice, în care periodic se desfăşurau anumite ritualuri, însoțite de sacrificii umane si de animale. Astfel, în ecuația funcționalității incintei intervine încă un element important, cel cultic ne-funerar.

Din punct de vedere cronologic, aşa cum se prezintă situația la ziua de azi, inițial au fost ridicate construcțiile nefunerare, după care, într-o altă fază, au fost amenajate construcțiile funerare şi cele cultice. Situația este absolut inedită, nemaicunoscându-se exemple de metamorfizare a spațiului din spațiu al viilor în spațiu al morților, nici în antichitate, nici în evul mediu.

Câteva observații, însă, ne împiedică formularea unor concluzii tranşante:

1. La nivelul actual al cercetărilor, spațiul extra-tumular nu prezintă o intensitate de materiale arheologice, specifică unei aşezări, astfel ideea unui habitat uman nu se susține, deocamdată;

2. Materialul ceramic provenit din cele trei tipuri de complexe descoperite: morminte, construcții nefunerare şi amenajări cultice se subscrie aceloraşi tipologii (forme, decor), încadrându-se în limitele secolelor IV-III a. Chr.;

3. Amenajarea mormintelor printre construcții este un indiciu că ruinele acestora din urmă erau încă vizibile la data ridicării tumulilor funerari. Cel puțin până în acest stadiu al cercetării nu s-a constatat ca vreun mormânt să suprapună sau sa întretaie vreo construcție, deci acestea erau încă vizibile la momentul amenajărilor funerare. Acest lucru s-a întâmplat, probabil, într-o perioadă relativ redusă – pe durata vieții unei-două generații;

4. Caracterul acestor construcții nefunerare (diferite, totuşi de imaginea locuințelor, fără inventar, fără anexe gospodăreşti, gropi menajere etc.) înclină mai mult spre un cadru dedicat cultului, decât spre locuințe.

În loc de concluzii

În condițiile actuale nu se mai susține nici ideea unei necropole, în sensul restrâns al termenului, de spațiu destinat în exclusivitate morții. Ipoteza unei „incinte sacre", în care periodic se desfăşurau ritualuri cultice, formulată de T. Arnăut, pare a fi, deocamdată, mai plauzibilă, oferind oportunități mai largi de a explica o asociere a amenajărilor funerare, a celor de sacrificiu şi cult. Rămâne pe seama cercetărilor ulterioare, în special a celor interdisciplinare (antropologice, zooarheologice etc.) elucidarea acestui aspect important ce ține de caracterul funcțional complex şi neobişnuit al sitului de la Stolniceni.

complexes, in which, periodically, some rituals used to be held, accompanied by human and animal sacrifices. Thus, in the functionality equation, another important element had interfered, namely the non-funerary, cultic one.

Chronologically speaking, as we see the situation today, initially, the non-funerary constructions were erected. In another phase, the funerary and cultic constructions were done. This situation is absolutely unusual, being not known examples of space metamorphosis that turned from the space of the living into a space of the dead, neither in the antiquity, or in the Middle Ages.

Still, there are few observations that restrain us from drawing some straightforwardly conclusions:

1. At the actual stage of the research, the extra-tumular space doesn't contain an abundant archaeological material specific to a settlement, so that the idea of a human habitat cannot be maintained, for the moment;

2. The ceramic material coming from those three types of complexes discovered: burials, non-funeraary constructions and cultic ones, can be assigned to the same typologies (shapes, decoration), that belong to the 4th-3rd centuries B.C;

3. The placement of the burials among constructions is a hint that the ruins of the latter were still visible at the moment when the funerary tumuli were raised. At least, up to this stage of the research, it was not found any burial that would overlapp, or cross-cut a construction. This process had probably occured within a rather short time, during the life of one, or two generations;

4. The character of these non-funerary constructions (which are totally different from the image of the dwellings, being without inventory, annexes, domestic pits etc) urged us to incline more towards the cultic destination, instead of the habitation one.

Instead of conclusions

In the recent conditions, the idea of a necropolis in the restrained sense of this term, of space exclusively dedicated to the deceased, is no loner valid,. The hypothesis of a sacred „precinct" in which, periodically cultic rituals took place, as advanced by T. Arnăut, seems to be, at this moment, more plausible. Thus, wider avenues for explaining an association between funerary sacrificial and cultic constructions were provided. It is the task of the following research, especially of the interdisciplinary one (anthropological, archaeozoological etc.) to clear up this important aspect, regarding the complex and unusual functionality of the site from Stolniceni.

Bibliografie / Bibliography

Sîrbu, Arnăut 1995: V. Sîrbu, T. Arnăut, Incinta fortificată de la Stolniceni, raionul Hânceşti – Rep. Moldova. In: Cercetări Arheologice în Aria Nord-Tracă, vol. I (Bucureşti 1995), 378-400.

Arnăut 2004: T. Arnăut, Raport preliminar de cercetare şi valorificare arheologică a aşezării fortificate de la Stolniceni (raionul Hânceşti) anul 2002 (Chişinău 2004).

Arnăut, Ursu-Naniu 2011: T. Arnăut, R. Ursu-Naniu, Vestigiile funerare getice de la Stolniceni (raionul Hânceşti, Rep. Moldova). Stadiul actual al cercetării. In: Archaeology: working of and practice. Studies in honor of Mircea Babeş at his 70th anniversary (Piteşti: Ordessos 2011), 281-289.

Ursu-Naniu, Corobcean 2014: R. Ursu-Naniu, A. Corobcean, Les métamorphoses de l'existence: vie et mort dans l'enceinte gétique de Stolniceni (le rayon de Hânceşti, Rep. De Moldavie). Mousaios XIX, 2014, 381-404.

Dr. Rodica Ursu-Naniu,

Bucureşti, România
e-mail: rodicananiu@yahoo.fr

Dr. Andrei Corobcean,

Bucureşti, România
Universitatea de Stat din Moldova
str. Mateevici 60, MD-2009 Chişinău, Republica Moldova,
e-mail: andrei.corobcean@gmail.com